

STALIN COM A TEÒRIC¹

Lev Trotski

15 de juliol de 1930

versió catalana feta per Alejo Martínez - alejomp@lycos.es - des de: "Stalin como teórico", en, *Escritos*, tomo I 1929-30, volumne 4, Editorial Pluma, Bogotá, 1977, pp. 1027-1064.

El balanç del camperol, pàgina 1

La renda de la terra: Stalin aprofundeix a Marx i Engels, pàgina 11

Les formulacions de Marx i l'audàcia de la ignorància, pàgina 17

El balanç del camperol

En el seu informe programàtic davant la conferència d'agrònoms marxistes (27 de desembre de 1929), Stalin parlà detingudament sobre la posició de l'"Oposició Trotski-Zinoviev" que sosté "que, en realitat, la Revolució d'Octubre no li portà cap benefici als camperols". És probable que als assistents, inclús als més respectuosos, aquest invent els haja semblant massa groller. No obstant, en bé de la claredat, convé que citem més extensament les seues paraules: "Tinc en ment la teoria que sosté que la Revolució d'Octubre li portà als camperols menys beneficis que la Revolució de Febrer; que, en realitat, la Revolució d'Octubre no li portà cap benefici." Stalin atribueix l'origen d'aquesta teoria a l'economista estadístic soviètic Groman, conegut exmenxevic, i després agrega: "Però l'Oposició Trotski-Zinoviev feu seua aquesta teoria i l'emprà contra el partit." La teoria de Groman sobre la Revolució de Febrer i la d'Octubre ens resulta totalment desconeguda. Però, per al cas, Groman no té la menor importància; se'l menciona com a ardit per a cobrir les empremtes.

¿Com podia la Revolució de Febrer resultar més beneficiosa per al camperol que la d'Octubre? Què li donà la Revolució de Febrer al camperol, a banda de la liquidació superficial, i per tant absolutament inestable, de la monarquia? L'aparell burocràtic quedà intacte. No se li lliurà la terra al camperol. El que sí se li lliurà fou la continuació de la guerra i la certesa d'un augment de la inflació. Potser Stalin conega algun altre regal de la Revolució de Febrer al camperol. Nosaltres no. La raó per la qual la Revolució de Febrer hagué de

cedir davant de la d'Octubre és que enganyà completament els camperols.

Stalin vincula la pretesa teoria dels avantatges de la Revolució de Febrer sobre la d'Octubre a la idea de “les anomenades tisores”. Amb això revela completament l'origen i els objectius de les seues maquinacions. Com demostraré immediatament, Stalin polemitza amb mi. Només que en nom de la seua maniobra, per tal de camuflar millor les seues distorsions més grolleres, s'oculta darrere de Groman i de l'anònima “Oposició Trotski-Zinoviev” en general.

La vertadera essència del problema resideix en el següent. En el Dotzè Congrés del partit (primavera de 1923), demostrí per primera vegada que existia una bretxa amenaçadora entre els preus industrials i agrícoles. En el meu informe, anomení aquest fenomen “tisores dels preus”. Advertí que la rèmora de la indústria, en cas de continuar, seguiria obrint les tisores i que aquestes podrien trencar els fils que uneixen el proletariat amb els camperols.

En el plenari del Comitè Central de febrer de 1927, en referir-me a la qüestió de la política de preus, tractí de demostrar per enèsima vegada que les frases generals com “de cara a l'aldea” esquivaven l'essència del problema, i que, des del punt de vista de l'aliança amb el camperol, la solució de fons residia en la correlació entre els preus dels productes agrícoles i industrials. El problema del camperol és que li resulta difícil tenir una visió a llarg termini. Però veu molt bé el que té sota els peus, recordà perfectament el que succeí ahir i és capaç de fer el balanç del seu intercanvi de productes amb la ciutat que, per a ell, constitueix en qualsevol moment donat el balanç de la revolució.

L'expropiació dels grans terratinents alliberà el camperol de pagar una suma de cinc-cents a sis-cents milions de rubles. Aquesta és una conquesta clara i incontrovertible que els camperols obtingueren de la Revolució d'Octubre, no de la de Febrer.

Però junt amb aquesta enorme xifra positiva, el camperol observa amb tota claredat la magnitud negativa que li ha portat aquesta mateixa Revolució d'Octubre. Aquesta consisteix en l'excessiu augment dels preus dels productes industrials, en comparació amb els d'abans de la guerra. S'entén que si el capitalisme s'hagués mantingut en peu a Rússia, les tisores dels preus indubtablement existirien: és un fenomen mundial. Però, en primer lloc, el camperol no ho sap. I en segon lloc, les tisores en cap lloc del món s'obriren tant com en la Unió Soviètica. Les grans pèrdues que sofreix el camperol a causa de l'augment dels preus són de caràcter temporal, reflecteixen el període d'“acumulació primitiva” de la indústria estatal. És com si l'estat proletari li demanés prestat al camperol per a tornar-li-ho amb escriu després.

Però tot açò pertany al domini de les consideracions teòriques i els pronòstics històrics. Els pensaments del camperol són, en canvi, empírics i es recolzen en els fets a mesura que es produeixen. “La Revolució d’Octubre m’alliberà de pagar cinc-cents milions de rubles en concepte d’arrendament (pensa el camperol Els estic agraït als bolxevics. Però la indústria estatal em furta molt més del que em furtaven els capitalistes. Alguna cosa camina malament amb els *comunistes*.” Amb altres paraules, el camperol fa el seu balanç de la Revolució d’Octubre combinant les seues dues etapes fonamentals: la democràtica agrària (bolxevic) i la socialista industrial (“comunista”). La primera li brindà un benefici, net i incontrovertible. La segona li portà una pèrdua neta i *fins a la data* prou major que el benefici. El balanç negatiu de la Revolució d’Octubre, que constitueix la base de tots els desacords entre el camperol i el poder soviètic, està, al seu torn, molt íntimament lligat a la situació aïllada de la Unió Soviètica en l’economia mundial.

Gairebé tres anys després de las velles polèmiques, Stalin, per a desgràcia seua, torna sobre el problema. Ja que el seu fat és repetir el que ha estat dit per altres i, alhora, li preocupa la seua “independència” personal, es veu *obligat* a fer una ansiosa ullada retrospectiva sobre el passat de l’“Oposició trotskista” i... cobrir les empremtes. Quan es plantejà per primera vegada la qüestió de les “tisores” entre la ciutat i l’aldea, Stalin no sabé entendre el problema; durant cinc anys (1923-1928) considerà que el perill residia en què la indústria avancés massa, en compte de quedar-se enrere. Per a ocultar-ho d’alguna manera, en el seu informe murmura de manera incoherent sobre els “prejudicis burgesos [!!!] respecte de les anomenades tisores”. On està el perjudici? En quin sentit és burgès? Però Stalin no té la menor obligació de respondre a aquestes preguntes, perquè ningú s’atreveix a plantejar-li-les.

Si la Revolució de Febrer li hagués lliurat la terra als camperols, la Revolució d’Octubre, amb les seues tisores, no hauria pogut subsistir ni durant dos anys. Dit més correctament: la Revolució d’Octubre no hauria tingut lloc si la Revolució de Febrer hagués estat capaç de solucionar els problemes democràtics agraris fonamentals per mitjà de l’abolició de la propietat privada de la terra.

Ja ens referirem al fet que en els primers anys que seguiren la Revolució d’Octubre el camperol tractà obstinadament de diferenciar els comunistes dels bolxevics. Aquests eren reconeguts, precisament, perquè feren una revolució agrària amb una audàcia mai vista. Però el mateix camperol estava descontent amb els comunistes, ja que aquests, després de prendre en les seues mans les fàbriques i els tallers, li lliuraven les mercaderies a preus elevats. Amb altres paraules, el camperol era fervent partidari de la revolució agrària dels bolxevics

però manifestava por, dubtes, i àdhuc en algunes ocasions una franca hostilitat, vers els primers passos de la revolució socialista. No obstant, molt aviat el camperol hagué d'entendre que el bolxevic i el comunista eren la mateixa persona.

Al febrer de 1927 em referí a aquesta qüestió davant del plenari del Comitè Central de la següent manera: amb la liquidació dels grans terratinents obtinguérem un ampli crèdit, tant polític com econòmic, del camperolat. Però aquest crèdit no és permanent ni inesgotable. El problema es resol en la correlació de preus. Només l'acceleració de la industrialització d'una banda, la col·lectivització de l'economia camperola per l'altra, poden produir una correlació de preus més favorable per al camp. En cas contrari, els beneficis de la revolució agrària serien acaparats enterament pel *kulak*, mentre que les tisores afectaran molt negativament als camperols pobres. S'accelerará la diferenciació entre els camperols mitjans. El resultat és únicament un: l'enfonsament de la dictadura del proletariat. “Enguany (diguí) el mercat intern rebrà mercaderies per un valor únicament de vuit mil milions de rubles (a preu detallista) [...] l'aldea rebrà la meitat menys un de les mercaderies i pagarà al voltant de quatre mil milions de rubles. Suposem que l'índex industrial al detall siga el doble del que existia en la preguerra, com informà Mikoian [...] El balanç (del camperol): ‘La revolució agrària democràtic em donà, a banda de tota la resta, cinc-cents milions de rubles anuals (abolició de l'arrendament i rebaixa dels impostos). La revolució socialista liquidà amb escreix aquest guany per mitjà de un dèficit de dos mil milions de rubles. És obvi que el balanç dóna un dèficit de mil cinc-cents milions de rubles’.”

En la sessió ningú digué una sola paraula en contra d'açò, però Iakovlev, actual Comissari del poble d'agricultura però aleshores només un empleat encarregat de fer estadístiques especials, rebé l'encàrrec de refutar les meues xifres per qualsevol mitjà. Iakovlev feu tot allò que pogué. Amb les seues correccions i modificacions honestes i deshonestes, es veié obligat l'endemà a reconèixer que el balanç de la Revolució d'Octubre en el camp donava un dèficit. Vegem una citació textual:

“Els beneficis derivats de la rebaixa d'impostos directes equivalen, en comparació a l'època de la preguerra, a aproximadament sis-cents trenta milions de rubles [...] En el transcurs de l'any anterior el camperolat pergué aproximadament mil milions de rubles, com a conseqüència d'haver adquirit productes manufacturats no d'acord amb l'índex de l'ingrés camperol sinó d'acord al preu al detall d'aqueixos productes. El balanç desfavorable equival aproximadament a quatre-cents milions de rubles.”

Queda clar que les xifres de Iakovlev confirmaren, en l'essencial, la meua

avaluació: el camperol obtingué grans beneficis de la revolució democràtica dels bolxevics però *fins al moment* sofreix pèrdues que superen aqueix guany. Jo deduï un dèficit d'entorn de mil cinc-cents milions; Iakovlev deduï un de menys de cinc-cents milions. Seguisc creient que la meua xifra, a la que de cap manera considere exacta, s'apropa molt més a la realitat que la de Iakovlev. La diferència entre ambdues xifres és important. Però de cap manera canvia la meua conclusió fonamental. Les enormes dificultats que sorgiren durant la recol·lecció del gra confirmaren que la meua avalució era la més inquietant. És realment absurd pensar que la vaga del gra dels estrats superiors del camp obeí a causes purament polítiques, és a dir, a l'hostilitat del *kulak* cap al poder soviètic. El *kulak* és incapaç de fer semblant desplegament d'"idealisme". Si no posà el gra a la venda, es degué al fet que l'intercanvi li resultava desavantatjós a causa de les tisores. Per això el *kulak* aconseguí arrossegar també el camperol mitjà.

Aquestes avalucions són aproximades, globals. Es poden i han de desplegar-se els distints apartats del balanç en relació als tres sectors bàsics del camperolat: els *kulaks*, els camperols mitjans i els camperols pobres. No obstant, en aqueix moment (principis de 1927) les estadístiques oficials, elaborades sota la guia de Iakovlev, ignoraven o minimitzaven deliberadament la diferenciació en el camp i la línia de Stalin-Rikov-Bukharin anava dirigida a la protecció del camperol "poderós" i a combatre el camperol pobre "gandul". D'aquesta manera, el balanç deficitari resultava especialment oneros per als estrats inferiors del camperolat.

No obstant això (preguntarà el lector), d'on tragué Stalin la idea de comparar la Revolució d'Octubre amb la de Febrer? És una pregunta pertinent. Stalin, a qui el pensament teòric, abstracte, li resulta totalment inaccessible, feu la seua pròpia i vaga interpretació del contrast que jo havia traçat entre las revolucions democráticoagrària i socialista-industrial. Simplement arribà a la conclusió que revolució democràtica volia dir Revolució de Febrer.

Ací hem de fer un alt, perquè aquesta vella i tradicional falta de comprensió de les relaciones recíproques de les revolucions democràtica i socialista que demostren Stalin i els seus col·legues, que conforma tot el fonament de la seua lluita contra la teoria de la revolució permanent, ja provocà grans desastres, sobretot en Xina i l'Índia, i segueix sent una font d'errors funestos fins al dia d'avui. L'actitud de Stalin cap a la Revolució de Febrer de 1917 fou essencialment la d'un demòcrata d'esquerra, no la d'un revolucionari internacionalista proletari. Tota la seua conducta fins a l'arribada de Lenin ho avala. Segons Stalin, la Revolució de Febrer fou i, com veiem, continua sent, una revolució "democràtica" per excel·lència. Fou partidari de recolzar el primer Govern Provisional, el cap del qual era un gran terratinent nacional-liberal, el príncep Lvov; el seu ministre de guerra, l'empresari industrial

nacional-conservador Guchkov; i el seu ministre de relacions exteriors, el liberal Miliukov. Per a explicar davant d'una conferència del partit celebrada el 29 de març de 1917 la necessitat de donar suport al Govern Provisional burgès-gran terratinent, Stalin digué: “El poder està repartit entre dos organismes, cap dels quals té primacia absoluta. S’han *repartit els papers*. El soviets prengué la *iniciativa* en totes les transformacions revolucionàries, és el líder revolucionari del poble en rebel·lió, l’organisme que *construeix* el Govern Provisional. El Govern Provisional, de fet, ha pres el paper de *consolidador* de les conquestes del poble revolucionari [...] En la mesura en què el Govern Provisional consolida les conquestes de la revolució, en aqueixa mesura, hem de recolzar-lo.”

El govern burgès, gran terratinent i totalment contrarevolucionari de “Febrer” no era per a Stalin un enemic de classe sinó un col·laborador amb el qual calia dividir-se el treball. Els obrers i els camperols farien les “conquestes”, la burgesia les “consolidaria”. Tots junts constituïrien la “revolució democràtica”. La fórmula de Stalin era la dels menxevics. Tot açò Stalin ho digué un mes després de la Revolució Febrer, quan el caràcter del Govern Provisional ja havia de resultar patent fins per a un cec, ja no recolzant-se en una visió marxista sinó en els fets polítics.

Com el curs posterior dels esdeveniments ho demostrà, Lenin no convencé realment Stalin sinó que el feu a un costat. Stalin construí tota la seua lluita posterior contra la revolució permanent sobre la separació mecànica de la revolució democràtica i la construcció del socialisme. No ha comprés que la *Revolució d’Octubre fou al principi una revolució democràtica* i que, només per això, pogué realitzar la dictadura del proletariat. Adaptà el balanç que jo feu de les conquestes democràtiques i socialistes de la Revolució d’Octubre a la seua pròpia concepció. Després pregunta: “És cert que la Revolució d’Octubre no li portà beneficis als camperols?” Després d’afirmar que gràcies a la Revolució d’Octubre els camperols s’espolsaren el jou dels grans terratinents (vegen vostès quina novetat!), Stalin conclou: “Després d’açò, ¿com pot dir-se que la Revolució d’Octubre no li portà beneficis als camperols?”

Després d’açò (preguntem nosaltres) com pot dir-se que aquest “teòric” té ni tan sols un gram de consciència teòrica?

El balanç desfavorable de la Revolució d’Octubre per al camp és, per descomptat, circumstancial i transitori. Per al camperol, la importància de la Revolució d’Octubre resideix en què assentà les premisses per a la reconstrucció socialista de l’agricultura. Però açò és cosa del futur. En 1927, la col·lectivització seguia sent totalment tabú. En quant a la col·lectivització “total”, ningú pensava tan sols en ella. No obstant, Stalin la inclou en la seua

disquisició. “Avui, després de l’accelerat desenvolupament del moviment col·lectivista agrari (el nostre teòric trasplanta el futur al passat) els camperols poden [...] produir molt més que abans amb el mateix treball.” I novament: “Després de tot açò [!], com pot dir-se que la Revolució d’Octubre no li portà guanys al camperolat? ¿No és evident que aquells que afirmen semblants falsedats òbviamment calumnien el partit i el poder soviètic?” Les paraules “falsedats” i “calúmnies” són molt pertinents, com pot comprovar-se. Sí, hi ha certes persones que “òbviamment calumnien” la cronologia i el sentit comú.

Com veiem, Stalin aprofundeix en les seues “falsedats” en pintar un panorama en què l’Oposició no sols exagera sobre la Revolució de Febrer a costa de la d’Octubre, sinó inclús li nega a aquesta la capacitat de millorar la situació del camperol en, el futur. Qui són els necis, permeta-se’ns preguntar, als que va dirigit tot açò? Mil perdons, honorable professor Pokrovski!

En plantejar una vegada i una altra el problema de les tisores econòmiques de la ciutat i l’aldea, a partir de 1923, l’Oposició buscava un objectiu concret, que *ara* ningú pot discutir: obligar la burocràcia a comprendre que la lluita contra el perill de desunió no ha d’entaular-se amb consignes edulcorades tipus “de cara a l’aldea”, etcètera, sinó per mitjà de l’acceleració del ritme de desenvolupament industrial i una enèrgica col·lectivització de l’economia camperola. Amb altres paraules, nosaltres plantejem tant el problema de les tisores com el del balanç camperol de la Revolució d’Octubre, no per a “desacreditar” (valga la “terminologia”) aquesta, sinó per a obligar la burocràcia complaent i conservadora, amb l’esperó de l’Oposició, a aprofitar les possibilitats econòmiques incommensurables que la Revolució d’Octubre creà.

En lloc del curs oficial burocràticokulak de 1923-1928, expressat en el treball legislatiu i administratiu quotidià, en la nova teoria i, sobretot, en la persecució a l’Oposició, aquesta proposà, a partir de 1923, una política orientada cap a l’acceleració de la industrialització i, a partir de 1927, després dels primers èxits de la industrialització, la mecanització i col·lectivització de l’agricultura.

Tornem al programa de l’Oposició, que Stalin oculta però del que n’extrau els seus retalls de saviesa: “És necessari detenir l’increment de la propietat privada en el camp per mitjà d’un desenvolupament més accelerat del cultiu col·lectiu. És necessari donar subsidis, sistemàticament i any rere any, als esforços dels camperols pobres per organitzar-se en granges col·lectives.” [*La verdadera Situació a Rússia*, p. 68.]

“S’han de destinar fons molt més amplis per a la creació de granges col·lectives i estatals. Cal acordar les màximes concessions a les granges col·lectives recentment organitzades i a tota altra forma de col·lectivització. Les persones

desproveïdes de drets electorals no poden integrar les propietats col·lectives. Tot el treball de les cooperatives hauria d'estar imbuït de la necessitat de transformar la producció a petita escala en producció col·lectiva a gran escala [...] El treball de repartiment de la terra s'ha de realitzar exclusivament a expenses de l'estat, i s'atorgarà primacia a les granges col·lectives i dels pobres, curant al màxim els seus interessos." [ídem, p. 71.]

Si la burocràcia no hagués vacil·lat sota la pressió de la petita burgesia, si a partir de 1923 hagués posat en pràctica el pla de l'Oposició, el balanç de la revolució, tant el proletari com el camperol, seria avui infinitament més favorable.

El problema de la *Smitxka* és el problema de les relacions entre la ciutat i el camp. Té dos components, millor dit, se'l pot enfocar des de dos angles distints: a) les relacions entre la indústria i l'agricultura; b) les relacions entre el proletariat i els camperols. Aquestes relacions, que en l'economia de mercat assumeixen la forma de l'intercanvi de mercaderies, s'expressen en les fluctuacions dels preus. La correlació entre els preus del pa, el cotó, la remolatxa, etcètera, d'una banda, i els preus de les teles, el querosè, els aladres, etcètera, per l'altra, constitueix l'*índex decisiu* per tal d'avaluar les relacions entre la ciutat i l'aldea, la indústria i l'agricultura, els obrers i els camperols. Per tant, el problema de les "tisores" dels preus industrials i agrícoles segueix sent, també en aquest període, el problema econòmic i social més apressant a què s'enfronta el sistema soviètic en el seu conjunt. Ara bé, ¿com han evolucionat les tisores dels preus en el període entre els dos últims congressos, és a dir, en dos anys i mig? S'han tancat o, per contra, han continuat obrint-se?

En va buscaríem una resposta a aquest interrogant central en l'informe de deu hores que Stalin presentà davant del congrés partidari. Aquest feu de l'informe principal del congrés un cúmul de xifres departamentals, un llibre d'estadístiques burocràtiques, sense intentar extraure'n una sola generalització marxista de les dades aïllades, per a res digerides per ell, que obtingué dels comissariats, secretariats i altres oficines.

Es tanquen les tisores dels preus industrials i agrícoles? Amb altres paraules, es reverteix el balanç de la revolució socialista, que fins al moment era deficitari per al camperol? En l'economia de mercat (de la que no ens hem alliberat ni ho farem per molt de temps) el tancament o obertura de les tisores és d'una importància decisiva per a avaluar els èxits assolits i controlar la correcció o incorrecció dels plans i mètodes econòmics. El sol fet que l'informe de Stalin no diga una paraula respecte d'això és en extrem alarmant. Si les tisores estigueren en procés de tancament, no mancarien especialistes en el departament de Mikoïan que, sense la menor dificultat, expressarien aqueix procés en

estadístiques i gràfics. Stalin no tindria més que mostrar el diagrama, és a dir, mostrar-li al congrés unes tises les fulles de les quals es tanquen. Tota la part econòmica de l'informe tindria el seu eix, però lamentablement aquest falta. Stalin ha esquivat el problema de les tises.

Les tises internes no són l'índex definitiu. Existeixen altres índexs, més "elevats": les tises dels preus interns i internacionals. Aquests comparen la productivitat del treball en l'economia soviètica amb la productivitat del treball en el mercat capitalista mundial. En aquest terreny, com en tants altres, el passat ens ha llegat una pesada herència d'endarreriment. En la pràctica, la tasca plantejada per als pròxims anys no és "aconseguir i sobrepassar" (malauradament ens falta molt per a això!) sinó, per mitjà de la planificació, tancar les tises entre els preus interns i els mundials. Açò només pot assolir-se mitjançant l'apropament sistemàtic de la productivitat del treball en l'URSS a la productivitat del treball en els països capitalistes avançats. I requereix, al seu torn, plans que no siguin estadísticament màxims sinó econòmicament favorables. Com més repeteixen els buròcrates l'audaç consigna d'"aconseguir i sobrepassar", més s'obstinen en ignorar els coeficients exactes de comparació de les indústries socialista i capitalista o, amb altres paraules, el problema de les tises dels preus interns i mundials. I l'informe de Stalin tampoc diu una paraula respecte d'això. El problema de les tises internes sols podria considerar-se abolit en el marc de l'abolició real del mercat; el problema de les tises estrangeres, només en el marc de la liquidació del capitalisme mundial. Com sabem, en el moment de rendir el seu informe agrícola, Stalin es preparava per a enviar "al diable" la NEP. Però en els sis mesos següents canvià d'opinió. Com de costum, el seu informe davant el congrés atribueix als "trotskistes" la seua intenció no realitzada de liquidar la NEP. Els fils blancs i grocs amb què està ordida aquesta trama són tan visibles que l'informe d'aquesta part del discurs no s'atreveix a registrar el menor aplaudiment.

El que li ha passat a Stalin amb el mercat i amb la NEP és el que generalment els succeeix als empírics. Ha confós el seu propi canvi radical d'opinió, fruit de la pressió externa, amb un canvi radical en la situació de conjunt. Quan la burocràcia ha pres la decisió de combatre resolutament el mercat i el *kulak* en compte d'adaptar-se passivament a ells, aquests han deixat d'existir en les estadístiques i en l'economia. L'empirisme és, en la majoria dels casos, la precondició per al subjectivisme i, tractant-se de l'empirisme burocràtic, esdevé inexorablement en premissa per a els "viratges" periòdics. En aquest cas, l'art de la direcció "general" consisteix en convertir els viratges en altres més estrets i distribuir-los en forma igualitària entre els subordinats, anomenats executors. Al final, s'atribueix el viratge general al "trotskisme" i el problema està resolt. Però no ens desviem del tema. L'essència de la NEP, malgrat els canvis radicals en l'"essència" dels pensaments de Stalin respecte d'això, resideix com sempre

en les relacions econòmiques entre la ciutat i l'aldea, determinades pel mercat. Si la NEP segueix en pràctica, les tises dels preus agrícoles i industrials segueixen sent el criteri més important per a la política econòmica.

No obstant, sis mesos abans del congrés escoltarem Stalin qualificar la teoria de les tises de “prejudici burgès”. Aquesta és la manera més simple de sortir de la situació. Si se li diu a un curandero d'aldea que el gràfic de la temperatura constitueix un dels índexs més importants de l'estat de salut o malaltia d'un organisme, difícilment ho creurà. Però si aprèn algunes paraules difícils i, per a pitjor, aprèn a anomenar el seu curanderisme “medicina proletària”, el més probable és que qualifique el termòmetre de prejudici burgès. Si aquest curandero té el poder en les seues mans, per a evitar un escàndol trencarà el termòmetre sobre una pedra o, pitjor inclús, sobre el cap d'algú.

En 1925 hom declarà que la diferenciació al si del camperolat soviètic era un prejudici dels generadors de pànic. Iakovlev rebé l'encàrrec d'ocupar el departament central d'estadística, reunir els termòmetres i trencar-los. Però, malauradament, l'eliminació de termòmetres no significa la fi dels canvis de temperatura. El resultat és que es produeixen processos orgànics ocults que prenen desprevinguts tant els metges com els malalts. Això és el que ocorregué durant la vaga de cereals del *kulak*, que sorgí d'improvís com el personatge central en el camp i obligà Stalin a efectuar, el 15 de febrer de 1928 (veja's *Pravda* d'aqueixa data), un gir de cent vuitanta graus. El termòmetre dels preus no és menys important que el termòmetre de la diferenciació entre els camperols.

Després del Dotzè Congrés del partit, en què per primera vegada s'emprà i explicà el terme “tises”, tots compregueren la seua importància. En els tres anys següents, les tises apareixien invariablement en els plenaris del Comitè Central, en conferències i congressos, precisament com la corba fonamental de la temperatura econòmica del país. Però, després, començaren a desaparèixer gradualment i, per fi, a finals de 1929, Stalin les declarà... “un prejudici burgès”. Com que pogué trencar oportunament el termòmetre, Stalin no hagué de presentar-li al Setzè Congrés del partit la corba de la temperatura econòmica.

La teoria marxista és una arma del pensament que serveix per a aclarir què fou, en què es converteix, què serà el futur i determinar què s'ha de fer. La teoria de Stalin serveix la burocràcia. Serveix per a justificar els viratges després dels esdeveniments, ocultar els errors d'ahir i, amb això, preparar els de demà. El silenci sobre les tises ocupa el lloc central en l'informe de Stalin. Pot semblar paradoxal, perquè el silenci no ocupa espai ni temps. No obstant això, és un fet: el centre de l'informe de Stalin és un forat, obert, conscientment i deliberada.

Desperteu, perquè d'aqueix forat no surta la destrucció de la dictadura!

La renda de la terra: Stalin aprofundeix a Marx i Engels

En el començament de la seua lluita contra el “secretari general”, Bukharin afirmà, en relació amb certa qüestió, que la principal ambició de Stalin era la d'obligar que se'l reconegués com a “teòric”. Bukharin coneix prou bé a Stalin, i l'abecé del comunisme com per a comprendre com de tràgica és aquesta pretensió. Fou en el paper de teòric que Stalin parlà davant la conferència d'agrònoms marxistes. Entre altres coses, la *renda de la terra* no en sortí indemne.

Fins fa poc (1925), s'obstinava en reforçar la propietat camperola per molts anys, és a dir, en abolir *de facto* i *de jure* la nacionalització de la terra. El comissari del poble d'agricultura de Geòrgia (amb ple coneixement de Stalin, per descomptat) presentà en aqueixa època un projecte de llei d'abolició directa de la nacionalització de la terra. El comissariat d'agricultura de Rússia treballava amb la mateixa orientació. L'Oposició feu sonar la alarma. Escrigué en el seu programa: “El partit ha de resistir i aixafar tota tendència dirigida cap a l'anul·lació o el soscavament de la nacionalització de la terra, un dels pilars bàsics de la dictadura del proletariat.” (*Ídem*, p. 70.) Així com en 1922 Stalin hagué de desistir del seu atac contra el monopoli del comerç exterior, en 1926 hagué d'abandonar l'assalt contra la nacionalització de la terra i declarar que hom l'havia “interpretat malament”.

Després de proclamar el curs cap a l'esquerra, no sols esdevingué en defensor de la nacionalització de la terra; immediatament acusà l'Oposició de no comprendre la importància d'aqueixa institució. El negativisme d'ahir es transformà, sobtadament, en fetixisme. La teoria de la renda de la terra de Marx adquirí una nova funció administrativa: justificar la col·lectivització total de Stalin.

Ací cal fer una breu disquisició teòrica. En la seua anàlisi incompleta de la renda de la terra, Marx la dividí en *absoluta* i *diferencial*. Ja que el mateix treball humà aplicat a distintes parcel·les de terra rendeix distint fruit, l'amo de la parcel·la més fèrtil s'apropiarà, naturalment, de l'excedent que produeix aqueixa parcel·la. Aquesta és la renda *diferencial*. Però cap propietari regalarà una parcel·la, per pobre que siga, a un arrendatari, mentre existisca alguna demanda de la mateixa. Amb altres paraules, de la propietat privada de la terra sorgeix, necessàriament, una renda mínima, independent de la qualitat de la parcel·la. A açò se li anomena renda *absoluta*. Així, teòricament, la suma total de la renda de la terra és la suma de les rendes diferencial i absoluta.

Segons aquesta teoria, l'abolició de la propietat privada de la terra mena a la liquidació de la renda absoluta. Només queda la renda determinada per la qualitat de la terra mateixa o, millor dit, per l'aplicació del treball humà a parcel·les de terra de diverses qualitats. No cal explicar que la renda diferencial no és una espècie de propietat fixa de les parcel·les de terra, sinó que varia amb els mètodes de cultiu. Aquestes línies serveixen per a demostrar com de ridícula és l'excursió de Stalin al regne teòric de la renda de la terra.

La primera cosa que fa Stalin és corregir i aprofundir a Engels. No és la primera vegada que ho fa. En 1926 ens explicava que tant Engels com Marx desconeixien la llei elemental del desenvolupament desigual del capitalisme, raó per la qual aquests dos refusaven la teoria del socialisme en un sol país, la que fou defensada contra ells per Vollmar, avantpassat teòric de Stalin.

A primera vista semblaria que enfoca amb una mica més de cautela la qüestió de la nacionalització de la terra o, més precisament, la falta de comprensió d'aquest problema per part del vell Engels. Però, en essència, el seu enfocament és igualment irresponsable. Del treball d'Engels sobre el problema camperol cita la famosa frase que de cap manera contrariem la voluntat del camperol; al contrari, li donarem tota l'ajuda que estiga al nostre abast "per tal de facilitar la seua transició a les associacions", és a dir, a l'agricultura col·lectiva. "Tractarem de donar-li tot el temps possible perquè reflexione sobre açò en la seua pròpia parcel·la de terra." Aquestes belles paraules, que tot marxista culte coneix, expliquen de manera clara i senzilla la relació de la dictadura proletària amb els camperols.

Davant de la necessitat de justificar la col·lectivització total, a escala frenètica, Stalin subratlla la prudència excepcional i, inclús "a primera vista excessiva", que emprà Engels per tal de menar els petits camperols a la senda de l'agricultura socialista. Per què Engels fou tan "excessivament" prudent? Respon Stalin: "És obvi que el seu punt de partida era l'existència de la propietat privada de la terra, el fet que el camperol posseeix 'la seua petita parcel·la de terra' de la que li resultarà difícil desprendre's. Així és el camperolat d'Occident. Així és el camperolat dels *països capitalistes*, en què hi ha la propietat privada de la terra. Naturalment, allí cal ser molt prudent. Es pot dir que aqueixa és la situació que impera en el nostre país, en l'URSS? No, no es pot. No es pot perquè ací no tenim la propietat privada de la terra que encadena el camperol a la seua granja individual."

Heus aquí el seu raonament. ¿Pot dir-se que en aquest raonament hi ha tan sols un petit gra de lògica? No, no es pot. Sembla que Engels hagué de ser "prudent" perquè en els països *burgesos* hi ha la propietat privada de la terra. Stalin no

necessita ser-ho perquè en l'URSS hem establert la nacionalització de la terra, Però ¿que potser la propietat privada de la terra, junt amb la propietat comunal més arcaica, no existien en la Rússia burgesa? Nosaltres no ens trobarem amb una terra ja nacionalitzada; la nacionalitzarem després de conquerir el poder. I Engels es refereix a la política que adoptarà el partit proletari precisament *després* de la conquesta del poder. ¿Quin sentit té l'explicació condescendent que dona Stalin de la prudència d'Engels? Succeeix, vegem vostès, que el vell hagué d'actuar en països burgesos en què existeix la propietat privada de la terra, mentre que nosaltres tinguérem la feliç idea d'abolir la propietat privada. Però Engels ens recomana que siguem prudents precisament *després* de la conquesta del poder pel proletariat, per consegüent després de l'abolició de la propietat privada dels mitjans de producció.

En contraposar la política camperola soviètica al consell d'Engels, Stalin embrolla el problema de la manera més absurda. Engels prometé donar-li al petit camperol el temps necessari perquè reflexione, en la seua pròpia parcel·la de terra, abans d'ingressar a la granja col·lectiva. En aquest període transicional de "reflexions" camperoles, l'estat obrer, segons Engels, ha de protegir el petit camperol dels usurers, els mercaders de gra, etcètera, és a dir, ha de posar límit a les tendències explotadores del *kulak*. La política soviètica en relació a la massa principal, no explotadora, del camperolat tingué, precisament, aquest caràcter dual, malgrat totes les seues vacil·lacions. El moviment de col·lectivització està actualment (tretze anys després de la conquesta del poder) a penes en la seua etapa inicial, per més que criden les estadístiques el que criden. Per a l'aclaparadora majoria dels camperols la dictadura del proletariat significà dotze anys per a reflexionar. Engels difícilment pensava en un període tan perllongat, i els països avançats d'Occident, en què amb, el gran desenvolupament de la indústria, resultarà incomparablement més fàcil demostrar als camperols els avantatges de l'agricultura col·lectiva *en la pràctica*, difícilment necessitaran un període tan prolongat. Que en la Unió Soviètica a penes ara, després de dotze anys de la conquesta del poder pel proletariat, comencem un ampli moviment de col·lectivització (moviment molt primitiu i inestable encara), només pot explicar-se pel nostre endarreriment i la nostra pobresa, tanmateix haver nacionalitzat la terra, cosa que presumiblement no se li ocorregué a Engels i que presumiblement el proletariat occidental no haurà d'enfrontar després de la conquesta del poder. Aquesta contraposició de Rússia amb Occident i de Stalin amb Engels desprèn l'inconfusible fetor de la idealització de l'endarreriment nacional.

Però Stalin no es deté aquí; immediatament afegeix la incoherència teòrica a la seua incoherència econòmica. Com podem (pregunta al seu infortunat auditori), "en el nostre país, on la terra ha estat nacionalitzada, demostrar tan fàcilment [!!] la seua superioritat [la de les granges col·lectives] respecte sobre les petites

granges camperoles? Aqueixa és la gran importància revolucionària de les lleis agràries soviètiques, que aboliren la renda absoluta [...] i nacionalitzaren la terra.” I Stalin, en to alhora de reprotxe i de suficiència, pregunta: “Per què, llavors, els nostres teòrics agraris no empren bé aquest argument nou [!?] en la seua lluita contra totes les teories burgeses?” I ací fa una referència (es recomana als agrònoms marxistes no intercanviar mirades significatives, no sonar-se la nas per ta d’ocultar la seua confusió i, sobretot, no amagar-se sota les taules) al tercer tom d’*El capital* i a la teoria de la renda de la terra de Marx. Oh, pena i dolor! A quines altures ha arribat aquest teòric abans de... submergir-se en el pantà amb el seu “argument nou”!

Segons Stalin, l’única cosa que lliga el camperol occidental a la terra és la “renda absoluta”. I ja que hem “abolit” aqueix rèptil, de la mateixa manera ha desaparegut aqueix “poder de la terra” que esclavitzava el camperol, descrit amb tanta passió per Gleb Uspenski a Rússia i per Balzac i Zola a França.

Primer, deixem establert que *en l’URSS la renda absoluta no ha estat abolida sinó estatitzada, que no és el mateix*. Newmark avaluà la riquesa nacional de Rússia en 1914 en cent quaranta mil milions de rubles or, incloent-hi primer que res el preu de tota la terra, és a dir, la renda capitalitzada del país sencer. Si volguérem establir ara el pes específic de la riquesa nacional de la Unió Soviètica dins de la riquesa de la humanitat, hauríem d’incloure-hi, per descomptat, la renda capitalitzada, tant absoluta com diferencial.

Totes les pautes econòmiques, incloent-hi la renda absoluta, es redueixen al treball humà. En les condicions de l’economia de mercat, la renda de la terra està determinada per la quantitat de productes que l’amo de la terra pot extraure dels productes del treball aplicat a la mateixa. En l’URSS, l’amo de la terra és l’estat. Això el converteix en titular de la renda de la terra. Quant a la liquidació real de la renda absoluta, podem parlar-ne una vegada que s’haja socialitzat la terra de tot el planeta, és a dir, una vegada que haja triomfat la revolució mundial. Però dins de les fronteres nacionals, siga dit sense el menor ànim d’insultar Stalin, no sols no es pot construir el socialisme sinó que ni tan sols es pot abolir la renda absoluta.

Aquest interessant problema teòric té una significació en la pràctica. La renda de la terra s’expressa en el mercat mundial en el preu dels productes de l’agre. En la mesura en què el govern soviètic n’és exportador (i la intensificació del cultiu incrementarà enormement les exportacions de gra), l’estat soviètic, armat amb el monopoli del comerç exterior, apareix en el mercat mundial com l’*amo de la terra els productes de la qual exporta*; d’aqueixa manera, en els preus d’aqueixos productes l’estat soviètic realitza la renda de la terra concentrada en les seues mans. Si la nostra tecnologia agrària, igual que el nostre comerç

exterior, no fos inferior a la dels països capitalistes sinó que es trobés en el seu mateix nivell, precisament en l'URSS la renda absoluta se'ns apareixeria en la seua forma més clara i més concentrada. Quan en el futur aconseguim aqueix estadi, aqueix moment serà de la major importància per a la conducció planificada de l'agricultura i l'exportació. Si ara Stalin es jacta d'haver “abolit” la renda absoluta en compte de *realitzar-la* en el mercat mundial, té circumstancialment el dret de fer-ho en virtut de l'actual feblesa de la nostra exportació agrícola i el caràcter irracional del nostre comerç exterior, en el que no sols la renda absoluta de la terra sinó també moltes coses més desapareixen sense deixar rastres. Aquest aspecte del problema, que no té relació directa amb la col·lectivització de l'economia camperola, ens brinda, no obstant això, un exemple més d'aqueixa idealització de l'aïllament i l'endarreriment econòmics que constitueix un dels trets fonamentals del nostre filòsof del socialisme nacional.

Tornem al problema de la col·lectivització. Segons Stalin, el petit camperol occidental està lligat a la seua parcel·la de terra per la cadena de la renda absoluta. Qualsevol gallina camperola es riurà del seu “argument nou”. La renda absoluta és una categoria exclusivament capitalista. L'economia camperola parcel·lària no pot participar de la renda absoluta sinó en circumstàncies episòdiques caracteritzades per una conjuntura excepcionalment favorable del mercat, com la que es donà, per exemple, al principi de la guerra. La dictadura econòmica del capital financer sobre l'aldea atomitzada s'expressa en el mercat en l'intercanvi desigual. En general, els camperols de tot el món no escapen a aquest règim de les “tisores”. En els preus del gra i de tots els productes de l'agre, l'aclaparadora majoria dels camperols no obté un salari, ni que parlar d'una renda.

Però si la renda absoluta, que Stalin tan triomfalment “va abolir”, no li diu res a la ment ni al cor del petit camperol, la renda diferencial, que Stalin tan generosament ha perdonat, revist una gran importància precisament per al camperol occidental. El camperol arrendatari s'aferra a la seua parcel·la tant més febrilment com majors són les forces i els mitjans que ell i son pare empraren en la seua fertilització. Açò és cert, siga dit de passada, no sols a Occident sinó també en Orient, per exemple en Xina amb les seues regions de cultiu intensiu. De manera que certs elements de conservadorisme inherents a la petita propietat no són conseqüència de la categoria abstracta de la renda absoluta sinó de les condicions materials del cultiu intensiu en l'economia parcel·lària. Si els camperols russos trenquen els seus vincles amb una parcel·la determinada de terra amb relativa facilitat, de cap manera es deu al fet que l'“argument nou” de Stalin els ha alliberat de la renda absoluta, sinó a la mateixa causa per la qual, en l'època anterior a la Revolució d'Octubre, es produïen a Rússia redivisions periòdiques de la terra. Els nostres *narodniki*

idealitzaven aquestes redistribucions pel fet en si mateix. Però aquestes redistribucions eren possibles a causa de la nostra economia no intensiva, del sistema de les tres parcel·les, del pèssim cultiu de la terra, en fi, altra vegada, d'aqueix endarreriment que Stalin idealitza.

Al proletariat victoriós d'Occident, ¿li resultarà més difícil que a nosaltres eliminar el conservadorisme camperol que sorgeix del cultiu intensiu inherent a l'economia de la petita propietat? De cap manera. Perquè a Occident, a causa del nivell incomparablement més elevat de la indústria i de la cultura en general, a l'estat proletari li resultarà molt més fàcil donar-li al camperol en transició vers el treball col·lectiu una compensació real i genuïna per la pèrdua de la "renda diferencial" de la seua parcel·la de terra. No pot cabre el menor dubte que a dotze anys de la conquesta del poder la col·lectivització de l'agricultura en Alemanya, Gran Bretanya o Estats Units serà incommensurablement més àmplia i ferma que la nostra en l'actualitat.

¿No és estrany que Stalin haja descobert aquest "argument nou" a favor de la col·lectivització total dotze anys després de realitzada la nacionalització? Puix, malgrat la nacionalització, en el període 1923-1928 s'aferrà amb tota obstinació al poderós productor individual de mercaderies, no a la col·lectivització. Per què? La resposta és clara: la nacionalització de la terra és una premissa necessària, però totalment insuficient, per a l'agricultura socialista. Des del punt de vista econòmic estricte, és a dir, el punt de vista de Stalin respecte d'això, la nacionalització de la terra és molt poc important, perquè el cost de l'equipament que requereix l'economia racional i a gran escala supera diverses vegades la renda absoluta.

Sobra dir que la nacionalització de la terra és una premissa política i jurídica summament important, indispensable per a la transformació socialista de l'agricultura. Però la importància econòmica *directa* de la nacionalització en un moment determinat està determinada per l'acció de factors de caràcter material-productiu. Açò sorgeix amb tota claredat en el balanç camperol de la Revolució d'Octubre. L'estat, en tant que amo de la terra, concentrà en les seues mans el dret a la renda de la terra. ¿Es realitza aquesta renda de la terra en el mercat, en els preus del gra, la fusta, etcètera? Malauradament, encara no. L'obté del camperol? Donada la multiplicitat dels comptes econòmics de l'estat amb el camperolat resulta força difícil respondre aquesta pregunta. Pot dir-se (i açò de cap manera constitueix una paradoxa) que les "tisores" dels preus agrícoles i industrials contenen la renda de la terra en forma oculta. Concentrada la terra, la indústria i el transport a mans de l'estat, per al camperol la renda de la terra és un problema, per dir-ho així, comptable, no econòmic. Però la comptabilitat és una tècnica que no ho desvela. Ell fa un balanç global de les seues relacions amb la ciutat i l'estat.

Correspon millor enfocar la qüestió des d'una altra òptica. Gràcies a la nacionalització de la terra, les fàbriques i els tallers, l'abolició del deute extern i l'economia planificada, l'estat obrer ha pogut aconseguir en poc de temps una elevada taxa de desenvolupament industrial. Aquest procés crea, indubtablement, la premissa més important per a la col·lectivització. No obstant, aquesta premissa no és de tipus jurídic sinó material-productiva: s'expressa en una determinada quantitat d'aladres, màquines d'empaquetar, recol·lectores, tractors, elevadores de gra, agrònoms, etcètera. Precisament aquestes entitats reals han de constituir el punt de partida del pla de col·lectivització. En aqueix moment el pla reflectirà la realitat. Però entre els beneficis reals de la nacionalització no sempre podem contar la nacionalització en si mateixa, com una espècie de fondo de reserva capaç de cobrir tots els excessos de les aventures burocràtiques "totals". Seria com si una persona, després de dipositar el seu capital en un banc, volgués utilitzar al mateix temps el capital i l'interès acreditat.

Tal és la conclusió general. Però la conclusió específica, individual, pot formular-se de manera molt més senzilla: "*ximple, seria millor que tornares a l'escola*", en compte de sortir a prolongades excursions teòriques.

Les formulacions de Marx i l'audàcia de la ignorància

Entre els toms primer i tercer d'*El capital* hi ha un segon tom. El nostre teòric es considera en l'obligació de sotmetre'l també als seus abusos administratius. Stalin ha d'afanyar-se en ocultar de tota crítica la política actual de col·lectivització forçada. Però com les proves necessàries no es troben en les condicions materials de l'economia, les cerca en els llibres de prestigi, i invariablement s'equivoca de pàgina.

Tota l'experiència capitalista ha provat els avantatges de l'economia a gran escala sobre l'economia a petita escala (incloent-hi l'agricultura). Els avantatges potencials de l'*economia col·lectiva* a gran escala sobre la petita economia atomitzada foren revelades, abans que per Marx, pels socialistes utòpics, els arguments dels quals segueixen sent, fonamentalment, vàlids. En aquesta esfera els utòpics foren realistes com cal. El seu utopisme començava només amb el problema del camí històric cap a la col·lectivització. Qui assenyalà el camí correcte en aquest sentit fou Marx, amb la seua teoria de la lluita de classes i la seua crítica de l'economia capitalista.

El capital fa una anàlisi i una síntesi dels processos de l'economia capitalista. El segon tom estudia el mecanisme immanent del *creixement* de l'economia

capitalista. Les fórmules algebraiques d'aquest tom demostren com, a partir del mateix protoplasma creador (el treball humà abstracte), es cristal·litzen els mitjans de producció en forma de capital constant; els salaris, en forma de capital variable; i la plus-vàlua, que després esdevé en font per a la creació de capital constant i variable addicionals. Açò al seu torn possibilita l'adquisició de major plus-vàlua. Aquesta és l'espiral de la reproducció ampliada en la seua forma més general i abstracta.

Per a demostrar com els distints elements materials del procés econòmic, les mercaderies, es troben en aquesta totalitat anàrquica o, més precisament, com els capitals constant i variable accedeixen a l'equilibri necessari en les distintes branques de la indústria durant el creixement general de la producció, Marx divideix el procés de reproducció ampliada en dues parts interdependents: per una banda, les empreses que produeixen mitjans de producció; per l'altra, les empreses que produeixen articles de consum. Les empreses de la primera categoria han de proporcionar màquines, matèries primeres i materials auxiliars a si mateixes igual que a les empreses de la segona categoria. Al seu torn, les empreses de la segona categoria han de proporcionar articles de consum per a satisfer tant les necessitats pròpies com les de les empreses de la primera categoria. Marx desvetlla el mecanisme general de l'adquisició d'aquesta proporcionalitat que constitueix l'equilibri dinàmic del capitalisme.

Per això, el problema de l'agricultura i les seues relacions amb la indústria està en un pla enterament diferent. Evidentment, Stalin va confondre la producció d'articles de consum amb l'agricultura. Per a Marx, en canvi, les empreses agrícoles capitalistes (i només les capitalistes) que produeixen matèries primeres caben automàticament en la primera categoria; les empreses que produeixen articles de consum estan en la segona categoria. En aquests dos casos, comparteixen les seues categories amb empreses industrials. Atès que la producció agrícola posseeix peculiaritats que la contraposen a la indústria en el seu conjunt, l'examen d'aqueixes peculiaritats comença en el tercer tom.

En realitat, la reproducció ampliada no succeeix únicament a costa de la plus-vàlua generada pels obrers de la mateixa indústria i de l'agricultura capitalista, sinó també a partir de nous mitjans, provinents de fonts externes: l'aldea precapitalista, els països endarrerits, les colònies, etcètera. Al seu torn, l'adquisició de plus-vàlua de l'aldea i les colònies pot realitzar-se a través de l'intercanvi desigual o de la contribució forçada (principalment impostos) o, finalment, a través dels crèdits (estalvis, préstecs, etcètera). Històricament, aquestes formes d'explotació es combinen en distintes proporcions i exerceixen un paper tan important com l'obtenció de plus-vàlua en la seua forma "pura"; l'aprofundiment de l'explotació capitalista sempre va de la mà amb la seua expansió. Però les fórmules de Marx que ens ocupen dissequen molt

acuradament el procés viu del desenvolupament, separant la reproducció capitalista de tots els elements precapitalistes i de totes les formes transicionals que l'acompanyen i alimenten i a expenses de les quals s'expandeix. Les fórmules de Marx construeixen un capitalisme químicament pur que mai existí ni existeix ara en cap lloc. Precisament per això revelen les pautes bàsiques de tots els capitalismes, però del capitalisme i només d'aquest.

Per a qualsevol que conega *El capital* resulta obvi que ni el primer, ni el segon ni el tercer tom responen a l'interrogant de com, quan i amb quin ritme pot la dictadura del proletariat realitzar la col·lectivització de l'agricultura. Cap d'aquestes preguntes, ni desenes de preguntes més, troben solució en els llibres ni, donada la seua essència, podrien trobar-la-hi. En veritat, no hi ha cap diferència entre Stalin i el comerciant que busca en la més senzilla de les fórmules de Marx, D-M-D (diners-mercaderia-diners), una guia sobre què ha de comprar i vendre i quan fer-ho per a realitzar el màxim guany. Stalin, simplement, confon la generalització teòrica amb la recepta pràctica (i, a més a més, es tracta d'una generalització teòrica de Marx que es refereix a un problema completament distint)

Per què, llavors, necessita Stalin recórrer a les fórmules de la reproducció ampliada, que òbviament no entén? Les seues mateixes explicacions són tan inefables que hem de reproduir-les paraula per paraula: “En efecte, la teoria marxista de la reproducció ens ensenya que la societat moderna [?] no pot desenvolupar-se sense acumular any rere any, i l'acumulació és impossible si no hi ha reproducció ampliada any rere any. Açò és clar i fàcil de comprendre.” Més clar, impossible. Però aquesta no és una ensenyança de la teoria marxista; és propietat comuna de l'economia política burgesa, és la seua quinta essència. L'“acumulació” com a condició per a el desenvolupament de la “societat moderna”: tal és, precisament, la gran idea que l'economia política vulgar porgà dels elements de la teoria del valor derivat del treball, que ja es trobava en l'economia política clàssica. La teoria que Stalin, de manera tan altisonant, proposa “extraure del tresor del marxisme” és un lloc comú, que uneix no sols a Adam Smith amb Bastiat sinó a aquest amb el president nord-americà Hoover. Utilitza la “societat moderna” (no capitalista sinó “moderna”) per a estendre les fórmules de Marx a la societat socialista “moderna” . “Açò és clar i fàcil d'entendre.” I prossegueix Stalin: “La nostra indústria socialista a gran escala, centralitzada, es desenvolupa segons la teoria marxista de la reproducció ampliada [!]; *perquè* [!!] creix en volum any rere any, té les seues acumulacions i avança a passos engellantits.”

La indústria es desenvolupa seguint la teoria marxista: fórmula immortal! Així mateix, l'avena creix dialècticament, seguint les lleis de Hegel. Per a un buròcrata, la teoria és una fórmula administrativa. Però encara no hem arribat al

moll del problema. La “teoria marxista de la reproducció” es refereix al mode de producció *capitalista*, Però Stalin està parlant de la indústria soviètica, que ell considera socialista *sens dubte*. Afirmar que la “indústria socialista” es desenvolupa segons la teoria de la reproducció *capitalista*. Ací veiem com ha estat d'incaut en posar mà en el “tresor del marxisme”. Si una teoria de la reproducció construïda en base a les lleis de la producció anàrquica inclou dos processos econòmics, un anàrquic i l'altre planificat, l'economia planificada, punt de partida del socialisme, es redueix a zero. Però a penes estem en les flors: encara no hem arribat als fruits.

La joia més fina que Stalin extrau del tresor és la parauleta “*perquè*”: la indústria socialista es desenvolupa segons la teoria de la indústria capitalista “perquè creix en volum any rere any, té les seues acumulacions i avança a passos engegantits.” Pobra teoria! Malaurat tresor! Infeliç de Marx! ¿Significa que Marx creà la seua teoria per a demostrar especialment la necessitat que es produïsquen avanços anuals i, a més a més, a passos engegantits? ¿Què passa llavors amb els períodes en què la indústria capitalista avança a “pas de tortuga”? En aqueixos casos, aparentment, la teoria de Marx no és vàlida. Però la producció capitalista es desenvolupa en cicles de *boom* i de crisi; això significa que no avança només a passos engegantits; hi ha períodes que es deté i retrocedeix. Hom podria dir que la concepció de Marx és inútil en allò que es refereix al procés *capitalista*, per a la comprensió del qual fou elaborada, però en canvi respon plenament a la naturalesa dels “passos engegantits” de la indústria *socialista*. Miracle, no és cert? Stalin, que no es limita a ensenyar-li a Engels la nacionalització de la terra, sinó que li fa una correcció fonamental a Marx, marxa en tot cas... a *passos engegantits*. I les fórmules d'*El capital* són aixafades com si foren anous sota els seus pesats peus.

Però, per a què es posà Stalin en tot açò?, preguntarà el lector perplex. Ai!, no podem saltar-nos etapes, sobretot quan ens costa tant mantindre'ns parells del nostre teòric. Un poc de paciència i tot quedarà aclarit.

Immediatament després del passatge que acabem de discutir, Stalin continua així: “Però la nostra indústria a gran escala no constitueix el conjunt de la nostra economia nacional. La petita economia camperola, per contra, segueix predominant-hi. ¿Podem dir que la nostra petita economia camperola es desenvolupa segons el principi [!] de la reproducció ampliada? No, no podem [...] La nostra petita economia camperola molt poques vegades és capaç d'assolir ni tan sols la reproducció simple. ¿Podem imprimir a la nostra indústria socialitzada una taxa elevada de creixement al mateix temps que la petita economia camperola segueix sent la base de la nostra agricultura? [...] No, no podem.” Després ve la conclusió: cal arribar a la col·lectivització total.

Aquest passatge és encara millor que l'anterior. De tant en tant, al mig de la somnolenta banalitat de l'exposició, esclaten els coets de la ignorància audaç. ¿L'economia agrícola, és a dir, l'economia de la *mercaderia simple*, es desenvolupa segons les lleis de l'economia *capitalista*? No, respon el nostre teòric, presa del terror. És obvi que l'aldea no viu d'acord amb Marx. Cal prendre cartes en l'assumpte. L'informe de Stalin tracta de rebutjar les teories petitburgeses sobre l'estabilitat de l'economia camperola. Mentrestant, en enredar-se en el nus de les fórmules marxistes, dóna a aquestes teories la seua expressió més generalitzada. En realitat, la teoria de la reproducció ampliada de Marx es refereix a l'economia capitalista *en el seu conjunt* (a la indústria i també a l'agricultura) però en la seua forma pura, sense regustos precapitalistes. Però Stalin, que per alguna raó s'oblida dels artesans i les artesanes, planteja l'interrogant: "Podem dir que la nostra petita economia camperola es desenvolupa segons el principi [!] de la reproducció ampliada?" "No (respon), no podem."

Amb d'altres paraules, Stalin repeteix, de manera més general, l'afirmació dels economistes burgesos que l'agricultura no es desenvolupa segons el "principi" de la teoria marxista de la producció capitalista. No seria millor, després d'açò, mantindre's en silenci? Després de tot, els agrònoms marxistes escoltaren en silenci la seua vergonyosa distorsió de les ensenyances de Marx. No obstant, la més cortès de les reaccions hauria d'haver estat la Següent: Abandone immediatament aqueixa tribuna i no s'atrevisca a parlar de coses que desconeix totalment!

Però no seguirem l'exemple dels agrònoms marxistes, no romandrem en silenci. La ignorància armada amb el poder és tan perillosa com la demència armada d'una navalla. Les fórmules del segon tom de Marx no representen els "principis" que guien la construcció del socialisme, sinó la generalització objectiva dels processos capitalistes. Aquestes fórmules, fent abstracció de les peculiaritats de l'agricultura, no sols no contradiuen el desenvolupament d'aquesta sinó que la inclouen plenament com a agricultura *capitalista*.

L'única cosa que pot dir-se de l'agricultura en el marc de les fórmules del segon tom es que suposen l'existència d'una quantitat de matèries primeres i de productes de consum agrícoles que garantisca la reproducció ampliada. ¿Quina seria la correlació entre l'agricultura i la indústria, per exemple, en Gran Bretanya o als Estats Units? Aquests dos es corresponen amb les fórmules marxistes. Gran Bretanya importa articles de consum i matèries primeres. Estats Units els exporta. Ací no hi ha la menor contradicció amb les fórmules de la reproducció ampliada, que de cap manera estan limitades per les fronteres nacionals ni adaptades al capitalisme nacional ni, menys encara, al socialisme en un sol país.

Si s'arribés als aliments sintètics i a les matèries primeres sintètiques, l'agricultura quedaria totalment eliminada, la substituirien noves branques de la indústria química. Què succeiria amb les fórmules de la reproducció ampliada? Seguirien sent vàlides mentre existiren les formes capitalistes de producció i distribució. L'economia agrícola de la Rússia burgesa, amb el tremend predomini del camperolat, satisfeu les necessitats d'una indústria en expansió i creà la possibilitat de fer grans exportacions. Aquests processos anaren acompanyats per l'enfortiment de la cúpula *kulak* i el debilitament, la creixent proletarització, de la base camperola. D'aquesta manera l'economia agrària sobre bases *capitalistes* es desenvolupà, malgrat totes les seues peculiaritats, dins del marc de les mateixes fórmules amb què Marx sintetitza l'economia capitalista en el seu conjunt: i *sols* l'economia capitalista.

Stalin cerca arribar a la conclusió que és impossible basar la construcció del socialisme “en dos fonaments diferents: la indústria socialista més gran i concentrada i l'endarrerida economia camperola de la petita mercaderia”. En realitat, demostra exactament el contrari. Si les fórmules de la reproducció ampliada s'apliquen de la mateixa manera a les economies capitalista i socialista (a la “societat moderna” en general), resulta totalment incompreensible aqueixa impossibilitat de seguir desenvolupant l'economia sobre els fonaments de la contradicció entre la ciutat i l'aldea, la mateixa base sobre la qual el capitalisme assolí un nivell de desenvolupament incomparablement més elevat. Als Estats Units, fins al dia d'avui els gegantins trusts industrials es desenvolupen paral·lelament a l'economia agrària basada en els grangers. L'economia de la granja creà les bases de la indústria nord-americana. Diguem de passada que, fins ahir, els nostres buròcrates, amb Stalin al capdavant, prenen com a model d'orientació a l'agricultura nord-americana, amb el gran granger baix i la indústria centralitzada en la cúpula.

El tipus ideal de canvi és la premissa fonamental de les fórmules abstractes del segon tom. Però l'economia planificada del període de transició, si bé es basa en la llei del valor, la viola a cada pas i fixa relacions d'intercanvi desigual entre les distintes branques de l'economia i, primer que res, entre la indústria i l'agricultura. La palanca decisiva de l'acumulació forçosa i la distribució planificada es el *pressupost governamental*. El paper d'aquest, amb el seu inevitable desenvolupament, s'acriurà. El *finançament creditici* regula les relacions entre l'acumulació obligatòria del pressupost i els processos del mercat, en la mesura en què aquests mantinguen la seua primacia. Ni el finançament pressupostari ni el finançament creditici planificat o semiplanificat, que asseguruen l'ampliació de la reproducció en l'URSS, poden englobar-se de cap manera en les fórmules del segon tom. Perquè tota la força d'aquestes fórmules resideix en el fet que passen per alt els pressupostos, tarifes i plans i,

en general, totes les formes d'ingerència planificada de l'estat, i ressalten la necessària legitimitat inherent al joc de les forces cegues del mercat, disciplinat per la llei del valor. Si s'"alliberés" el mercat intern soviètic i s'abolís el monopoli del comerç exterior, l'intercanvi entre la ciutat i l'aldea es tornaria incomparablement més igualitari, i l'acumulació en l'aldea (acumulació del *kulak* o del granger capitalista) seguiria el seu curs; resultaria evident aleshores que les fórmules de Marx s'apliquen també a l'agricultura. En aqueixa senda, Rússia no trigaria en transformar-se en una colònia sobre la qual es recolzaria el desenvolupament industrial d'altres països.

Per a impulsar la col·lectivització total, l'escola de Stalin (hi ha semblant cosa) ha difós grolleres comparacions entre les taxes de desenvolupament industrial i agrícola. Com sempre, qui compleix aquesta tasca de la manera més grollera és Molotov. En la conferència partidària del districte de Moscou de febrer de 1929, Molotov digué: "En anys recents el ritme de desenvolupament de l'agricultura s'ha endarrerit notablement respecte del de la indústria [...] Durant els últims tres anys el valor de la producció industrial s'incrementà en un cinquanta per cent i el de la producció agrícola en solament un set per cent."

Contraposar aquestes taxes de desenvolupament és fer gala d'analfabetisme econòmic. Totes les branques de l'economia estan essencialment incloses en el que s'anomena economia camperola. El desenvolupament de la indústria, sempre i en tots els països, s'ha produït a costa de la reducció del pes específic de l'economia agrària. N'hi ha prou amb recordar que als Estats Units la producció metal·lúrgica és quasi equivalent a la producció de l'economia de granja, mentre que en l'URSS equival a la divuitena de la producció agrícola. Açò demostra que, malgrat les altes taxes de desenvolupament dels últims anys, la nostra indústria encara està en bolquers. Per a superar les contradiccions entre la ciutat i l'aldea creades pel desenvolupament burgès, la indústria soviètica deu, en primer terme, superar a l'aldea en un grau mai assolit per la Rússia burgesa.

L'actual ruptura entre l'agricultura i la indústria estatal no és resultat de què la indústria haja deixat molt enrere l'economia agrícola (la posició d'avantguarda de la indústria és un fet històric mundial i una premissa necessària per al progrés) sinó que la nostra indústria és massa dèbil, es a dir, el seu avanç no és prou com per a elevar l'agricultura al nivell necessari. L'objectiu és, per descomptat, eliminar la contradicció entre la ciutat i l'aldea. Però els canins i mètodes per ta d'assolir-ho no tenen res a veure amb l'equiparació de les taxes de creixement de l'agricultura i la indústria. Al contrari: la mecanització de l'agricultura i la industrialització de tota una sèrie de les seues branques anirà acompanyada per una reducció del pes específic de l'agricultura com tal. El ritme que li puguem imprimir a aquesta mecanització està determinat per la

capacitat productiva de la nostra indústria. Allò que és decisiu per a la col·lectivització no és el fet que les xifres percentuals corresponents a la metal·lúrgia ascendiren en algunes desenes en els darrers anys, sinó el fet que la quantitat de metall per càpita és menyspreable. El creixement de la col·lectivització equivaldria al creixement de la mateixa economia agrícola solament en la mesura en què aquesta es basés en una revolució tècnica en la producció agrícola. Però el ritme d'aqueixa revolució es veu frenat en l'actualitat pel pes específic de la indústria. Cal coordinar el ritme de col·lectivització amb els recursos materials (no amb els ritmes estadístics abstractes) de la indústria.

En bé de l'aclariment teòric hauríem d'agregar a el que s'ha dit que l'eliminació de la contradicció entre la ciutat i l'aldea, és a dir, l'elevació de la producció agrícola a un nivell científicoindustrial, no significarà, com vol Stalin, el triomf de les fórmules de Marx en l'agricultura sinó, al contrari, el fi del seu triomf també en l'esfera industrial; perquè la reproducció ampliada socialista de cap manera es produirà d'acord a les fórmules d'*El capital*, el ressort principal de les quals és la recerca del guany. Però tot açò és massa complicat per a Stalin i Molotov.

Per a concloure, repetim que la col·lectivització és una tasca pràctica d'eliminació del capitalisme, no una tasca teòrica d'expansió del mateix. Per això les fórmules de Marx no tenen ací la menor aplicació. Les possibilitats pràctiques de la col·lectivització estan determinades pels recursos productius i tècnics disponibles per a l'agricultura a gran escala i pel grau de disposició dels camperols per a passar de l'economia individual a la col·lectiva. En última instància, aquesta disposició subjectiva és producte del mateix factor material-productiu: només els avantatges de l'economia col·lectiva basada en una tecnologia avançada poden atraure el camperol vers el socialisme. En compte d'un tractor, Stalin vol donar-li al camperol les fórmules del segon tom. Però el camperol és honest; no li agrada discutir sobre allò que no comprèn.

¹ *Stalin com a teòric. The Militant*, 15 setembre i 11 desembre de 1930.